

ISSN 2707-3076 (Print)

ISSN 2709-8214 (Online)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Хортицької національної академії

SCIENTIFIC JOURNAL

of Khortytsia National Academy

Серія: Педагогіка.
Соціальна робота.

2023, 1(8)

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Науковий журнал Хортицької національної академії

Серія:
Педагогіка. Соціальна робота
Випуск 1(8)

Запоріжжя
2023

Журнал внесено до групи "Б" Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії (кандидата наук) зі спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки, 015 Професійна освіта, 016 Спеціальна освіта, 231 Соціальна робота (Наказ МОН України № 1017 від 27.09.21).

Журнал включено до пошукової системи відкритої наукометричної бази даних Google Scholar, Index Copernicus International (ICV 2021:75.34), бази даних ICI World of Journals (Index Copernicus International), пошукової системи Open Ukrainian Citation Index (OUCI), до реферативної бази даних «Україніка наукова» та Українського реферативного журналу «Джерело». Журнал розміщений у каталозі Наукової періодики України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та користується сервісами бази даних CrossRef.

Головна редакторка:

Нечипоренко Валентина Василівна, докторка педагогічних наук, професорка, ректорка, Хортицька національна академія (Україна).

Заступниця головної редакторки:

Позднякова Олена Леонтіївна, докторка педагогічних наук, доцентка, перша проректорка, Хортицька національна академія (Україна).

Члени редакційної колегії:

Walery Okulicz-Kozaryn, dr. habil., PhD, MBA, Professor, Wrocław University of Environmental and Life Sciences (Poland).

Zenon Gajdzica, prof. dr hab., Ful Professor, professor, Uniwersytet Śląski w Katowicach (Poland).

Борисов Вячеслав Вікторович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дизайну, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна).

Вайнола Ренате Хейкіівна, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри соціальної педагогіки, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Україна)

Волошинов Сергій Анатолійович, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри інноваційних технологій та технічних засобів судноводіння, Херсонська державна морська академія (Україна).

Гевко Ігор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна).

Журавльова Лариса Станіславівна, докторка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольський державний педагогічний імені Богдана Хмельницького (Україна).

Крашеніннік Ірина Володимирівна, докторка філософії в галузі 01 Освіта/Педагогіка, асистентка кафедри інформатики і кібернетики, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна).

Олексюк Наталія Степанівна, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальної роботи, спеціальної освіти і менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна).

Павленко Анатолій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії вищої освіти України, завідувач кафедри соціальної роботи, Хортицька національна академія (Україна).

Пахомова Наталія Георгіївна, докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка (Україна).

Харківська Алла Анатоліївна, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри математики та фізики, проректорка з науково-педагогічної роботи, комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Цибулько Людмила Григорівна, докторка педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри педагогіки Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна).

Відповідальний секретар:

Сташук Ольга Олександрівна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри соціальної роботи, Хортицька національна академія (Україна)

Зовнішні рецензенти:

Корнелюк Богдан Васильович, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Хортицька національна академія (Україна)

Кудінова Маргарита Сергіївна, кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри спеціальної освіти та психології, Хортицька національна академія (Україна)

Лапшина Ірина Сергіївна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки та методик навчання, Хортицька національна академія (Україна)

Никоненко Наталія Валеріївна, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Київський медичний університет (Україна)

Прокопенко Альона Олександрівна, докторка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри інформатики, комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Руколяньська Наталія Василівна, кандидатка філологічних наук, доцентка, завідувачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Хортицька національна академія (Україна)

Таран Оксана Петрівна, кандидатка психологічних наук, доцентка, доцентка кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Червоненко Катерина Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри соціальної роботи, Хортицька національна академія (Україна)

Чумакова Ксенія Олександрівна, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, Хортицька національна академія (Україна)

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Municipal Institution of Higher Education
«Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy»
of Zaporizhzhia Regional Council

Scientific Journal of Khortytsia National Academy

Series: Pedagogy. Social Work
Issue 1(8)

Zaporizhzhia
2023

The journal is included in the List of scientific professional publications of Ukraine (category "B"), which can publish the results of theses for the degrees of Doctor of Science and Doctor of Philosophy (Candidate of Science) in the specialties 011 Educational, Pedagogical Sciences, 015 Professional Education, 016 Special Education, 231 Social work (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1017 dated 27.09.21).

The journal is included in the search engine of the open database Google Scholar, Index Copernicus International (ICV 2021:75.34), search engine of the citation database Open Ukrainian Citation Index (OUCI), in the databases ICI World of Journals, "Ukrainika Naukova" and the Ukrainian journal of scientific abstracts "Dzherelo". The journal is placed in the Catalog of Scientific Periodicals of Ukraine of the Vernadsky National Library of Ukraine; it uses services of the database CrossRef.

Chief editor:

Valentyna Nechyporenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of Khortytsia National Academy (Ukraine).

Deputy editor:

Olena Pozdniakova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, First Pro-rector of Khortytsia National Academy (Ukraine).

Members of the editorial board:

Gajdzica Zenon, Full Professor, Professor, University of Silesia in Katowice (Poland).

Walery Okulicz-Kozaryn, Dr. habil., PhD, MBA, Professor, Wrocław University of Environmental and Life Sciences (Poland).

Viacheslav Borysov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methodologies, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Renate Vainola, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Pedagogy, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine).

Serhii Voloshynov, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Innovative Technologies and Technical Means of Navigation, Kherson State Maritime Academy (Ukraine).

Ihor Hevko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Computer Technologies, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine).

Larysa Zhuravlova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor at the Department of Preschool Education and Social work, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine).

Iryna Krasheninnik, Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy, Assistant at the Department of Information Science and Cybernetics, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine).

Nataliia Oleksiuk, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Work, Special Education and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine).

Anatolii Pavlenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Higher Education Sciences of Ukraine, Head of the Department of Social Work, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Nataliia Pakhomova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special Education and Social Work, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (Ukraine).

Alla Kharkivska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Pro-rector for Scientific and Pedagogical Work of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Liudmyla Tsybulko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the State Higher Educational Institution «Donbas State Pedagogical University» (Ukraine).

Executive secretary:

Olha Stashuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Social Work, Khortytsia National Academy (Ukraine)

External reviewers:

Bohdan Korneliuk, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Social Sciences and the Humanities of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Marharyta Kudinova, Candidate of Psychological Sciences, Assistant Professor at the Department of Special Education and Psychology, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Iryna Lapshyna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Methodology of Teaching, Khortytska National Academy (Ukraine).

Nataliia Nykonenko, Doctor of Philosophy (Pedagogical Sciences), Associate Professor, Head of Humanities and Social Sciences Department at Kyiv Medical University (Ukraine).

Alona Prokopenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor at the Department of Informatics, Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Nataliia Rukolianska, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social Sciences and the Humanities, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Oksana Taran, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Assistant Professor at the Department of Special Psychology, Special and Inclusive Education, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine).

Kateryna Chervonenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Social Work, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Ksenia Chumakova, Candidate of philological sciences, Assistant Professor of the Department of social and humanitarian disciplines, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Approved by the Academic Council of the Khortytsia National Academy

Protocol № 6 of 27.04.2023.

The articles deal with the results of the latest theoretical and experimental research in the field of pedagogy and social work. Research covers the problems of general pedagogy and history of pedagogy, theories and methods of educational management, theories and methods of training, primary education, secondary education, vocational education, special education and social work.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Винарчик М. П. Когнітивні, лінгвістичні та культурні аспекти освітньої діяльності білінгвальних початкових шкіл та дошкільних закладів міста Бордо у Франції.....	7
Лященко Т. В. Вплив закладу позашкільної освіти на соціальне самовизначення підлітків.....	13
Онацький В. М. Організація психолого-педагогічного супроводу академічно обдарованих учнів...	23
Холод І. В., Крашеніннікова Т. В., Негодченко О. П. Методи формування міжкультурної компетентності в освітньому середовищі.....	31
Швардак М. В. Цифрові інтерактивні технології в освітньому процесі початкової школи.....	38

РОЗДІЛ 2. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Бельмаз Я. М., Горовенко О. А. Застосування прямих стратегій навчання мови в процесі викладання англійської мови.....	48
Гудачек Г. Ю. Феномен прогностичної компетентності майбутніх учителів початкових класів у науковій літературі.....	55
Окуліч-Козарин В. Чи є штучний інтелект загрозою якості послуг вищої освіти?.....	63
Петриченко Л. О. Освітнє середовище закладу вищої освіти як ресурс підготовки майбутніх учителів до інноваційної діяльності.....	72
Савінова Н. В., Кутержинська К. М. Аналітичний контент формувального нарративу деонтологічно-професійної культури майбутніх учителів-логопедів.....	79
Франчук Т. Й., Мельник О. С. Проєктні технології в умовах дистанційного формату професійної підготовки вчителя.....	94
Харківська А. І. Компетентісно орієнтована підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти як компонент успішної реалізації інклюзивної освіти.....	105
Червоненко К. С. Компоненти готовності майбутніх соціальних працівників до профілактичної діяльності у молодіжному середовищі.....	114
Чан Чжень Організація проєктної діяльності у професійній підготовці майбутніх фахівців хореографічного мистецтва у Китайській Народній Республіці.....	122
Шкурко А. В. Критерії та показники рівнів розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців із психології.....	129

РОЗДІЛ 3. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Бортун К. О. Сучасні вектори формування інклюзивного простору в приватному вищому навчальному закладі «Європейський університет».....	140
Скрипник Т. В., Мартинчук О. В., Софій Н. З., Тищенко Л. А. Координатор інклюзивного навчання як виклик для української освітньої системи.....	148

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Пономарьова Г. Ф., Харківська А. А. Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в центрах денного перебування.....	157
Сташук О. О., Кудінова М. С., Галієва О. М. Соціально-психологічне значення аутич-роботи з внутрішньо переміщеними особами в Україні.....	166
Худавердієва В. А. Потенціал культурного туризму як складової соціально-культурного інституту: комплексний підхід.....	179
Юрченко Л. І., Гонтаренко Л. О. Культурно-інтегруюча роль знакової системи мови та комунікації у визначенні соціальної політики України: міждисциплінарний глобалізаційний дискурс.....	190

CONTENTS

CHAPTER 1. GENERAL PEDAGOGY AND HISTORY OF PEDAGOGY

Mariia Vynarchyk Cognitive, linguistic and cultural aspects of educational activities of bilingual primary schools and pre-schools in the city of Bordeaux in France.....	7
Tetiana Lyashchenko The role of extracurricular education institution in the social self-determination of adolescents.....	13
Volodymyr Onatskyi Organization of psychological and pedagogical support for academically gifted students.....	23
Iryna Kholod, Tetiana Krasheninnikova, Olha Nehodchenko Methods of forming intercultural competence in the educational environment.....	31
Marianna Shvardak Digital interactive technologies in educational process of primary school.....	38

CHAPTER 2. VOCATIONAL EDUCATION

Yaroslava Belmaz, Oksana Horovenko Applying direct language learning strategies when teaching english.....	48
Halyna Hudachok Phenomenon of prognostic competence of future primary school teachers in scientific literature.....	55
Walery Okulicz-Kozaryn Is artificial intelligence a threat to the quality of higher educational services?.....	63
Larysa Petrychenko Educational environment of higher education institution as a resource for training future teachers for innovative activities.....	72
Nataliia Savinova, Kateryna Kuterzhynska Analytical content of formative narrative of moral-ethical components of deontological-professional culture of future speech therapists.....	79
Tetiana Franchuk, Oleksandr Melnyk Project technologies in the conditions of the distance format of the professional training of the teacher.....	94
Aryna Kharkivska Competence-oriented training of future preschool educators as a component of the successful implementation of inclusive education.....	105
Kateryna Chervonenko Components of future social workers' readiness for preventive activity among the youth.....	114
Chan Zhen Organization of project activities in the professional training of future specialists in choreographic art in the People's Republic of China.....	122
Anhelina Shkurko Criteria, indicators and levels of development of communicative competence of future specialists in psychology.....	129

CHAPTER 3. SPECIAL EDUCATION

Karina Bortun Modern vectors of inclusive space formation in private higher education establishment «European university».....	140
Tetiana Skrypnyk, Olena Martynchuk, Natalia Sofiy, Liudmyla Tishchenko Coordinator of inclusive education as a challenge for Ukrainian education system.....	148

CHAPTER 4. SOCIAL WORK

Halyna Ponomarova, Alla Kharkivska Social and pedagogical support of children with special educational needs in day care centers.....	157
Olha Stashuk, Marharyta Kudinova, Olga Galieva Socio-psychological significance of outreach work with internally displaced persons in Ukraine.....	166
Viktoriia Khudaverdiieva The potential of cultural tourism as a component of social and cultural development of society.....	179
Liybov Yurchenko, Liudmyla Hontarenko The cultural and integrative role of the symbolic system of language and communication in determining the social policy of Ukraine: interdisciplinary globalization discourse.....	190

DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2022-8-2>
УДК 364.4-054.73(477)

Ольга Олександрівна Сташук
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-7817-8739>
кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри соціальної роботи,
Хортицька національна академія
м. Запоріжжя, Україна
olgastaschuk@gmail.com

Кудінова Маргарита Сергіївна
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-0599-4708>
кандидатка психологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри спеціальної освіти та психології,
Хортицька національна академія
м. Запоріжжя, Україна
kudinovamargaritka@gmail.com

Галієва Ольга Михайлівна
ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-0236-5148>
кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри спеціальної освіти та психології,
Хортицька національна академія
м. Запоріжжя, Україна
olgamiailovna@ukr.net

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ АУТРІЧ-РОБОТИ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ В УКРАЇНІ

У науковій статті висвітлена одна з сучасних інтерпретацій аутріч-роботи, яка у контексті надання соціально-психологічних послуг внутрішньо переміщеним особам в Україні може розглядатись практиками доступності. Представлений у розвідці аналіз вітчизняної та зарубіжної теорії та практики аутріч-роботи дозволив виділити у контексті роботи з ВПО її ключові таксони, а саме: (1) ініціювання надавачами послуг взаємодії із клієнтами, (2) зручність отримання клієнтами послуг, (3) гнучкість допомоги та її спрямованість на задоволення нагальних соціально-психологічних потреб. Наведені у статті емпіричні дані вказують на доцільність подальшої розбудови системи аутріч-роботи, значення якої вимірюється у двох площинах: особистісній (емпауермент, інформаційний та особистісний контакт, діагностика реальних потреб ВПО) та в суспільній (спроможність громад, сприяння національному та регіональному розвитку).

Ключові слова: аутріч-практика, аутріч-робота, внутрішньо переміщена особа, соціальна робота, психологічні послуги.

Вступ. Необхідність екстреного надання допомоги такій групі клієнтів соціальної роботи та психологічних служб як «внутрішньо переміщені особи», що значно кількісно збільшилася внаслідок військових дій в Україні у 2022–2023 роках, загострила протиріччя між усталеними соціально-психологічними практиками надання допомоги та потребою клієнтів у якісних мобільних інтервенціях, що відповідають актуальному спектру їхніх потреб. На жаль, ця ситуація, за

висловом О. Балакіревої (2014) «висвітлила неготовність державних служб до роботи з новими групами клієнтів і забюрократизованість громіздкої управлінської системи» та стала для неї своєрідним викликом на спроможність бути гнучкою та здатною діяти у форс-мажорних обставинах. Пошук успішних шляхів вирішення означеного протиріччя ускладнюється надзвичайно широким розгалуженням спектру як поточних проблем, з якими стикаються внутрішньо

переміщені особи (далі – ВПО), так і їхніх наслідків. Показовими у цьому ракурсі є дані, наведені групою дослідників (Iryna Trubavina, Olena Karaman, Dimitrina Kamenova, Viktoriia Stepanenko and Yaroslava Yurkiv) у 2021 році. Автори презентують результати експериментального дослідження, проведеного із сім'ями ВПО (n=250), яке виявило потреби респондентів, зокрема, у послугах психолога (84,4 %) та соціального працівника (81,6 %). Серед спектру послуг, у яких відчують потребу ВПО найбільше виборів знайшли: допомога в організації повсякденної діяльності (89,6 %), гуманітарна допомога (88,4 %) та інформаційні послуги (64,4 %). Крім цього, внутрішнє переміщення несе широкі психологічні та соціально-економічні наслідки як для окремих осіб, так і для приймаючих громад: спричиняють нестабільність, втрату контролю над ситуацією та власним життям, різке зниження матеріального добробуту, страх бути відторгненими суспільством, відчуття незахищеності та неспроможності передбачати майбутнє (Trubavina, Karaman, Kamenova, Stepanenko, Yurkiv, 2021); порушується соціальна екологія людини, що зумовлює депривацію, соціальне виключення, посилюються ризики насильства та виникає психологічна «пастка утриманства» (Lai, Toliashvili, 2010). Ускладнений екстремальними та/або кризовими ситуаціями психічний стан ВПО змінює звичайні процеси соціальної адаптації у новому для них середовищі (Мигашко, Тимошенко, 2015).

Проте, досить складна задача охоплення фахівцями (практичними психологами та соціальними працівниками) різноманітних труднощів ВПО, може бути вирішена продуктивно. Так, Т. Семигіна, Н. Гусак, С. Трухан (2014) доходять обґрунтованого висновку про те, що у світі допомога ВПО не є новою практикою, адже, зокрема, відомим є досвід вирішення різних труднощів ВПО в Абхазії, Грузії, Боснії та Герцоговини та інших країн, що на думку вчених, може стати основою вивчення успішних практик і перенесення їх на українське тло. Хоча, як зазначається у Довіднику з надзвичайних ситуацій Управління верховного комісару ООН у справах біженців (1999) «будь-яка надзвичайна ситуація унікальна, тому немає єдиного комплексного

плану контролю за нею». Тим не менш, надзвичайні ситуації (до яких, зокрема, ми відносимо і збройні конфлікти та війни) зазвичай складають сценарії, які мають деякі спільні риси, що дозволяє реалізувати узгоджені дії (*The Manual on Extraordinary Situations*, 1999). Так, D. Cox, M. Pawar (2006) на підставі здійсненого аналізу програм роботи з ВПО у різних країнах світу, виокремлюють серед них загальні та специфічні. До загальних програм дослідники відносять ті, що стосуються: 1) наявних умов (представництво інтересів, аутріч-робота, гуманітарна допомога, охорона здоров'я, покращення наявних умов життя); 2) попереднього досвіду людей (консультування при травмі, реабілітація, підтримка, соціальні та рекреаційні програми); 3) ситуації в групі (самодопомога, розвиток громад, побудова стосунків у громаді); 4) майбутніх потреб (освіта, розвиток навичок та розбудова громад, формування наступних поколінь у таборах). До специфічних програм дослідники відносять ті, що стосуються: сім'ї та окремих її членів (наприклад, навчальні та психосоціальні програми для дітей тощо); специфічних потреб (наприклад, права людини, орієнтація в нормативному полі тощо) (*Displaced Persons*, 2012). Серед усього спектру різних програм та засобів роботи Т. Семигіна, Н. Гусак, С. Трухан (2014) відносять аутріч-роботу, що, на їхню думку, наряду із кризовим втручанням належить до короткострокових, проте дієвих засобів інтервенції у роботі з ВПО. Хоча дослідники все ж визнають, що у роботі з ВПО затребуваними є комплексні довгострокові програми втручання, що орієнтовані на системно-екологічну модель («людина в оточенні»). М. Боделан (2016) розглядає виражені ефекти соціальної, психологічної, правової аутріч-роботи незахищеним верствам населення, зокрема, біженцям та переміщеним особам, а також особам, які знаходяться у стані психічної нестабільності, зумовленої об'єктивними (війни, екологічні катастрофи, міжнародні конфлікти) і суб'єктивними (трагедія в сім'ї, втрата майна) чинниками.

Розгляд аутріч-роботи, як предмету вивчення, дозволяє знайти широкий спектр досліджень, що демонструють сучасність та дієвість цього засобу соціально-психологічної

роботи. Так, Раймонд Клоппенбург, Пітер Хендрікс представили свою оцінку затребуваності методів аутріч-роботи в різних країнах Європи (Kloppenbunrg, Hendriks (ed.), 2010) Вони визначили, що сьогодні в Європі утверджується традиція проведення аутріч-роботи з різними групами клієнтів. Зокрема, презентацією успішних аутріч-практик є досвід відділу соціального обслуговування у м. Гластонбері (Велика Британія) (*Outreach Social Work*, 2023) або аутріч-діяльність асоціації людей похилого віку (Sage Seniors Association (SAGE)) (м. Едмонтон, Канада) (*Outreach*, 2023) та інші. За висновками Р. Клоппенбург та П. Хендрікс досить успішно аутріч-практики також реалізуються з особами в складних життєвих умовах, до групи яких ми впевнено можемо віднести внутрішньо переміщених осіб.

Таким чином, висновки досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених можуть слугувати нам теоретико-методологічним підґрунтям подальшого вивчення аутріч-практик у роботі з ВПО в умовах українсько-російської війни у 2022–2023 роках. Зокрема, важливо на підставі аналізу відомих теоретичних та емпіричних матеріалів прослідкувати соціальне та психологічне значення аутріч-роботи з внутрішньо переміщеними особами, що і склало мету цієї нашої розвідки.

Методи: аналіз та систематизація опублікованих теоретико-емпіричних матеріалів щодо роботи з внутрішньо переміщеними особами та використання у цьому процесі методів аутріч; інтерпретація власних емпіричних даних, отриманих під час опитування ВПО; екстраполювання соціальних та психологічних значень аутріч-роботи із ВПО.

Терміносистема та сутність аутріч-роботи. У Вікіпедії аутріч (англ. outreach) визначається як «розширення, охоплення чого-небудь. Робота з охоплення соціальними послугами цільової групи у звичному для неї оточенні; вулична робота; надання допомоги в місцях збору та/або проживання цільової групи» (*Аутріч*, 2023). М. Боделан (2016) розрізняє «аутріч-роботу» (outreach work) – спрямована на залучення представників цільової групи з вулиці до соціального закладу, де їм нададуть соціальні послуги і допомогу та «детач-роботу» (detach work) – передбачає соціальну підтримку

безпосередньо і тільки на вулиці. Крім цього, автор простежив міжнародний тезаурус щодо використання цього поняття або термінів дотичних до нього. Він зазначає, що «впродовж певного часу до такої діяльності застосовувалися різні назви: «street cornerworker», «street gang worker», «area youth worker», «outreach youth worker», «street club worker» та «field worker» та ін. З 1940 року аутріч-робота проводилася майже в усіх західноєвропейських країнах, Африці, Азії, Латинській Америці та Австралії. Так, наприклад, у Великій Британії така робота мала назву «Detached Youth work» або «Outreach Youth work», в Нідерландах – «Street Corner Work», у Швейцарії – «Gassenarbeit» або «Mobile Jugendarbeit», у Франції йшлося про «Travailleursde la Rue», а в Австрії та Німеччині як про «вуличну соціальну роботу», так і про «мобільну роботу з молоддю» (Боделан, 2016).

Сьогодні і у вітчизняній науковій літературі та нормативних документах, а також зарубіжних джерелах продовжується активне використання терміну «аутріч-робота», проте сучасне розуміння його змісту та трактування різними авторами ще далекі від уніфікованості. Це і «вулична робота» (Вайнола, 2004); досягнення «ззовні» або «активні дії по встановленню і підтримці контакту з цільовою групою» (Нападу, 2018); неформальна робота з аудиторією, а у широкому розумінні – вибудовування стосунків з аудиторією поза формальних каналів спілкування, причому такий контакт може здійснюватися як онлайн, так і офлайн форматі (Калініна, 2020); робота з лідерами думок, просвітницька та місіонерська діяльність (Калініна, 2020); напрямок інформаційної діяльності, зокрема, бібліотечної («outreach library service») або «бібліотечне обслуговування користувачів бібліотеки поза її межами: у бібліотечних пунктах, пересувних бібліотеках» (*ДСТУ 7448:2013*, 2014). У зарубіжних дослідженнях зустрічаємо такі тлумачення: інформаційно-пропагандистська діяльність, як «побудова відносин з метою покращення сприйняття, обізнаності та освіти» (Stratton, 2010); різноманітні заходи, програми та проекти, метою яких є збільшення кола клієнтів та покращення взаємодії з ними (Bowden, 2013); «маркетинг послуг» (Ford, 2009); «мобільні інтервенції» (Lai, Toliashvili, 2010) тощо.

Узагальнення нами різних підходів до розуміння сутності аутріч-роботи, підвело до висновку, що цей термін застосовується до певних процесів у різноманітних психолого-соціальних практиках, у тому числі, для позначення широкого кола дій по залученню клієнтів. Аутріч-робота – особлива форма діяльності, що здійснюється поза офісом, у місці знаходження клієнтів – вдома, в парку, в улюбленому кафе тощо. Відрізняє цих клієнтів наявність складної життєвої обставини (у значенні, поданому у Законі України «Про соціальні послуги»), що зумовлює об'єктивну потребу у соціальних та психологічних послугах, проте ця потреба є нереалізованою з різних причин, адже клієнти не звертаються до надавачів цих послуг самостійно (Сташук, Поліщук, 2023). У цьому контексті аутріч-робота апелює до загальнолюдських цінностей, а також до потреби у розвитку та зміцненні суспільства. «Це суспільно орієнтована діяльність, спрямована на встановлення контакту з тими цільовими аудиторіями, з якими не проводиться ефективної роботи ні існуючими службами, ні за допомогою традиційних каналів інформування» (Нападу, 2018). Схожу позицію висловлюють Hans Grymonprez, Rudi Roose та Griet Roets (2017), які розрізняють два підходи до організації аутріч-роботи: залишковий (аутріч-робота розглядається як стратегія управління доступом або як стратегія зв'язку клієнтів із відповідними послугами). Саме другий, структурний підхід, на думку цих авторів зосереджує увагу на тому, як практики можуть сприяти реалізації людської гідності в соціальних взаємодіях і можуть привести до соціально-політичного аналізу тих ситуацій, у яких відбувається втручання. Таким чином, *на концептуальному рівні аутріч-практики постають як практики доступності, які у повній мірі відповідають екологічній моделі соціально-психологічної роботи із ВПО.*

Аналіз стану надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам як вихідна позиція для осмислення сучасного значення аутріч-роботи. Уточнення дослідниками стану надання соціальних послуг ускладнюється тим, що, за висловом, О. Балакіревої, «організації, які безпосередньо працюють з переміщеними

особами, фіксують тільки інформацію від тих осіб, хто до них звернувся (Балакірева, 2014, с. 67). Проте розвідки щодо з'ясування реального спектру потреб ВПО та стану надання соціальних послуг, що мають здійснюватись, дозволять більш усвідомлено моделювати систему надання послуг цій групі осіб, яка буде максимально сучасною та відповідною реальним потребам ВПО.

Для розв'язання визначеного протиріччя нами було розроблене та запроваджене у травні 2023 року пілотажне дослідження. Його метою стало окреслення поточного стану та окремих характеристик процесів надання соціально-психологічних послуг ВПО, зокрема, вимірювання характеристик ключових таксонів аутріч-роботи з ВПО (ініціювання надавачами послуг взаємодії із клієнтами, зручність отримання клієнтами послуг, гнучкість допомоги та її спрямованість на задоволення нагальних соціально-психологічних потреб). У дослідженні взяли участь 34 респонденти з різних областей України.

1. Характеристика інструментарію дослідження. Нами була розроблена анкета для осіб, які відносяться до групи внутрішньо переміщених осіб. *Питання 1-6* визначають об'єктивні характеристики вибірки (стать, проживання, терміни внутрішнього переміщення тощо). *Питання 7-8* анкети дають можливість отримати дані щодо ступеня обізнаності респондентів щодо отримання ними допомоги тощо, а також виявити джерело інформування щодо можливостей отримання допомоги, як ВПО. Це такі питання, як: «Чи пропонували Вам допомогу у місцях збору після переїзду у більш безпечні місця?», «Яким чином Ви отримуєте інформацію щодо можливостей для внутрішньо переміщених осіб?». *Питання 9А, 9Б, 9В* анкети дають можливість отримати дані щодо того, чи отримували респонденти допомогу, як ВПО не звертаючись до надавачів послуг. Це такі питання, як: «Чи була така ситуація, коли працівники соціальних служб, територіальних центрів надання соціального обслуговування або місцевих адміністрацій самі Вас відшукали для надання допомоги?»; «Чи була така ситуація, коли представники громадських / волонтерських / релігійних організацій відшукали Вас для надання допомоги?»; «Чи потрібно надавачам соціальних послуг ініціювати допомогу ВПО за місцем їхнього

знаходження та / або проживання?». Питання 10, 10А, 10Б, 11, 11А, 11Б анкети дають змогу отримати інформацію щодо того, чи зверталися респонденти особисто по допомогу до волонтерів чи громадських організацій та з якими питаннями. Чи вдалося вирішити ці питання. Наскільки зручно було отримувати допомогу. Це такі запитання, як: «Чи Ви зверталися по допомогу до місцевих волонтерів та різних громадських організацій?»; «Чи вирішили Ви питання, з якими до них зверталися?»; «Чи зручно, зрозуміло і прозоро організована робота?»; «Чи Ви зверталися по допомогу до місцевих Центрів соціальних служб, територіальних центрів соціального обслуговування, місцевих адміністрацій?». Питання 12, 13 анкети дають змогу отримати дані щодо того які види послуг отримує респондент від держави або місцевих організацій. Це такі запитання, як: «Які соціальні послуги від держави Ви отримуєте наразі?»; «Які соціальні послуги від громадян/громадських організацій/волонтерський організацій/релігійних організацій/підприємців Ви отримуєте наразі?». Питання 14, 15 анкети дають змогу отримати дані щодо того як зручніше респонденту отримувати інформацію, щодо можливостей для ВПО, а також наскільки респондент задоволений підтримкою себе, як ВПО з боку держави та місцевих організацій. Це такі запитання, як: «Які саме форми комунікації з надавачами соціальних послуг є найбільш зручними та дієвими?», «Чи задоволені Ви рівнем підтримки ВПО з боку місцевих громад та держави?». Питання 16 анкети дає змогу отримати дані щодо того які питання бентежать респондента. Це таке

запитання, як: «Допомоги у яких питаннях Ви потребуєте, проте її не отримуєте?».

2. Результати анкетування. Розподіл відповідей за місцем проживання респондента у теперішній час вивив, що переважна більшість опитаних проживають в обласному центрі (52,9 %), також значна кількість проживають у місті (41,2 %) і лише 5,9 % переїхали у село. Під час прибуття до більш безпечного місця перебування, респондентам було запропоновано харчування та одяг (50 %), фінансову допомогу (32,4 %), медичну допомогу (29,4 %), місце тимчасового перебування (26,5 %), психологічну допомогу (23,5 %).

У контексті цієї розвідки нас цікавить наявність реальних ситуацій ініціювання надавачами своїх послуг. Так, 76,5 % респондентів відповіли, що працівники соціальних служб, територіальних центрів соціального обслуговування або місцевих адміністрацій ніколи не ініціювали надання їм допомоги, адже всі послуги надаються виключно за запитом клієнтів.

Розподіл думок респондентів щодо того, чи потрібно надавачам соціальних послуг ініціювати допомогу ВПО за місцем їхнього знаходження та / або проживання демонструє таку ситуацію. 38,3 % опитаних вважають, що внутрішньо переміщені особи інколи потребують додаткової уваги у тому, щоб представники сфери надання соціальних послуг самостійно пропонували потрібні послуги. 35,3 % вважають, що внутрішньо переміщені особи – вразлива категорія, яка потребує постійної уваги надавачів соціальних послуг та ініціювання ними всього спектру послуг. Проте 26,5 % вважають, що соціальні послуги мають надаватись виключно за запитом людини (рис. 1).

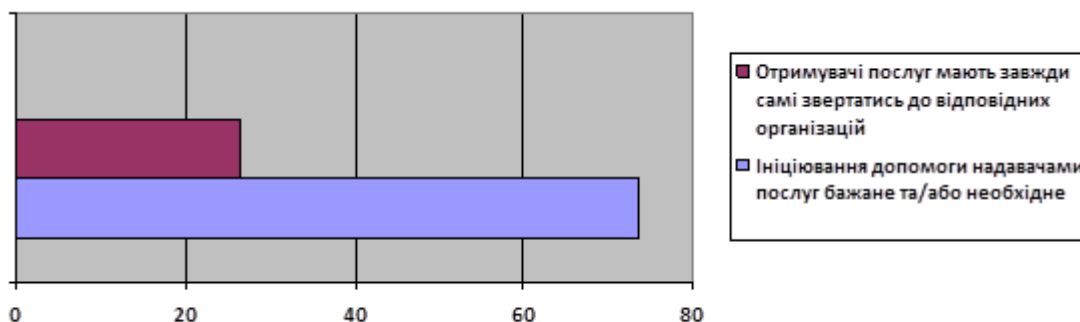

Рис. 1. Розподіл думок респондентів щодо ініціювання соціально-психологічних послуг надавачами (n=34, у %)

У цьому контексті нашу увагу привернули дані щодо того, чи зверталися респонденти самостійно по допомогу до надавачів послуг (рис. 2). 38,6 % зазначають, що ніколи не зверталися самостійно до таких надавачів послуг, як місцеві волонтери та різні громадські організації, а 52,9 % ніколи

самостійно не зверталися до Центрів соціальних служб, територіальних центрів соціального обслуговування, місцевих адміністрацій. І лише 8,8 % та 5,9 % опитаних впевнено зазначають, що у разі потреби завжди самостійно звертаються до відповідних надавачів послуг.

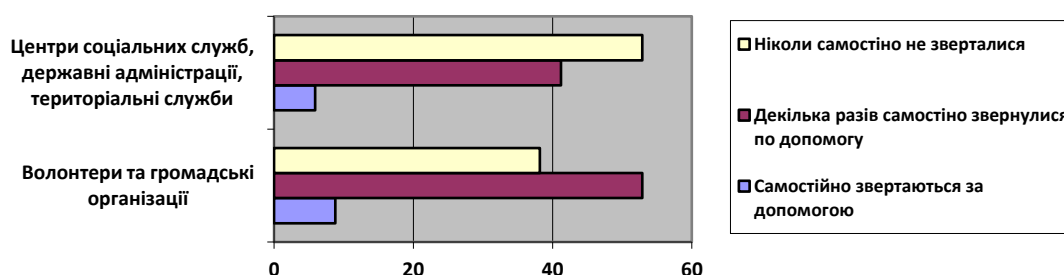

Рис. 2. Розподіл відповідей респондентів щодо самостійного звернення до надавачів соціально-психологічних послуг надавачами (n=34, у %)

Бачимо, що на противагу наданому респондентами раніше твердженню, що отримувачам потрібно самостійно звертатись за послугами (26 % відповідей), більшість визнають, що самостійно не звертаються за допомогою (38,6 % та 52,9 % відповідно). Проте ці дані не можуть однозначно свідчити на реальну відсутність у ВПО соціально-психологічних потреб. Ці результати можуть бути співвіднесеними із результатами дослідження Project Find, які Р. Тоузленд (1981) наводить в одній зі своїх публікацій. У рамках цього дослідження було проведено опитування 50 000 людей похилого віку в дванадцяти громадах Сполучених Штатів та виявлено, що в понад 28 000 випадків (56 % опитаних) існували потреби, з якими можна було направити до вже існуючих громадських соціальних служб, проте люди самостійно до них не зверталися (Toseland, 1981). Зрозуміло, що для ґрунтовного підтвердження цієї думки у контексті аналізу стану внутрішньо переміщених осіб в Україні потрібні подальші дослідження.

Аналіз можливих причин низького відсотка самостійних звернень до надавачів послуг, здійснений нами, спирався на отримані у цьому дослідженні дані (показники: продуктивність надання послуги, ступінь задоволення отримувачів соціально-психологічних послуг, а

також прозорість, зрозумілість системи надання послуг) проілюстрований на рисунку 3. Отримані результати репрезентують досить невисокий (менше половини опитаних) ступінь продуктивності вирішення питань, з якими респонденти зверталися до відповідного надавача. Порівняння між собою даних демонструє деяку перевагу позитивних відгуків респондентів щодо продуктивності допомоги волонтерів та громадських організацій (86,7 %) на противагу продуктивності задоволення звернень Центрами соціальних служб, державними адміністраціями (72 %). За показником «прозорість та зрозумілість послуги» спостерігаємо схожу картину. У повній мірі зручно користуватися послугами надавачів послуг лише третині опитаних. Порівняння результатів також виявило невелику перевагу позитивних відгуків щодо прозорості послуг громадських організацій (96,8 %) на відміну від державних адміністрацій та Центрів соціальних служб (89,7 %). Таким чином, можемо констатувати, що у порівнянні ситуація з наданням послуг у громадських організаціях та Центрах соціальних служб схожа. Наше занепокоєння викликає відсоток негативних відповідей (28 %) опитаних щодо того, чи вирішили вони питання, з яким звернулися до державних надавачів послуг: на жаль майже третина ВПО не отримали бажаної підтримки.

З іншого боку невеликі показники повного задоволення опитаних процесом звернення за допомогою (за двома досліджуваними показниками) дає підстави вважати прозорість і

зрозумілість послуги, а також її продуктивність такими характеристиками, що впливають на бажання ВПО самостійно звертатись за допомогою.

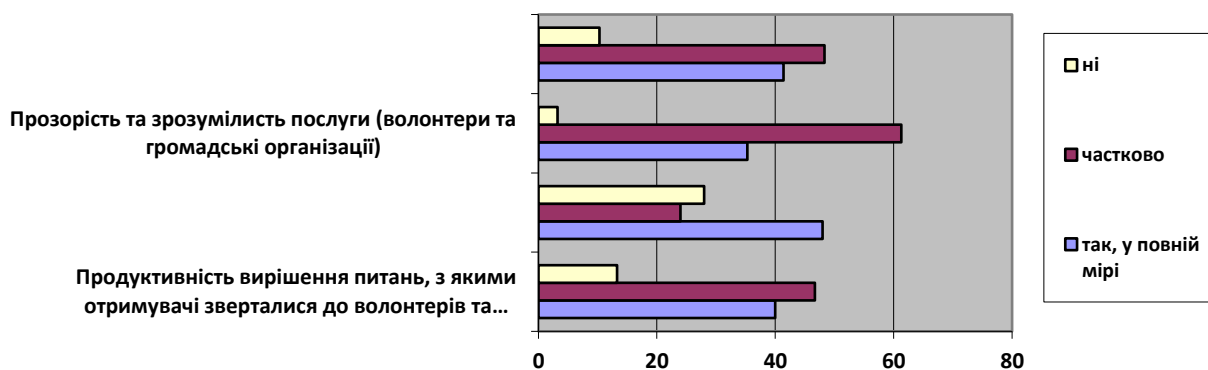

Рис. 3. Аналіз причин низького відсотка самостійних звернень до надавачів послуг (за двома показниками) (n=34, у %)

З'ясування питання про зручність отримання клієнтами послуг, виявило по-перше, пріоритетні канали отримання інформації про послуги та, по-друге, зручні засоби комунікування. Виявилось, що переважна більшість опитаних отримують інформацію про різні можливості ВПО з месенджерів (вайбер, телеграм, ватсап) (35,3 %), також значна кількість респондентів отримують інформацію від родичів, друзів, сусідів (26,5 %). З ресурсів інтернету (14,7 %), соціальних мереж (фейсбук, інстаграм тощо) 8,8 %. По 2,9 % – з соціальної реклами та від активістів громадських / волонтерських / релігійних організацій. Зовсім не вплинули на інформування ВПО такі джерела, як: преса (газети, журнали), радіо, телебачення, стенди, інформаційні матеріали у Центрах соціальних служб, державних адміністраціях, інформування на роботі та/або у місцях навчання, у центрі для внутрішньо переміщених осіб, при особистому зверненні до співробітників соціальних служб, відповідних департаментів державних адміністрацій тощо.

Також було з'ясовано, що найбільш зручними та дієвими формами комунікації з надавачами соціальних послуг для ВПО є месенджери (38,2 %), особисте спілкування (23,5 %), комунікація телефоном (23,5 %), комунікація через офіційні сайти (11,8 %).

Спрямованість допомоги на задоволення нагальних соціально-психологічних потреб вивчалася нами з позиції вивчення задоволеності ВПО способами, засобами та результатами взаємодії із надавачами послуг. З'ясовано, що переважна більшість опитаних у цілому задоволені рівнем підтримки ВПО з боку місцевих громад та держави проте вважають, що є деякі моменти, що потребують покращення (36,4 %), також досить великий відсоток вважає що ВПО потребують більшої підтримки та уваги з боку надавачів послуг (24,2 %), а 18,2 % зазначають, що систему послуг для ВПО потрібно істотно вдосконалювати. У повній мірі задоволені системою підтримки ВПО лише 15,2 % опитаних. Відповідно, для нас стає очевидним, що переважна більшість (84,8 %) опитаних ВПО мають незадоволені соціально-психологічні потреби, що підтверджує необхідність подальшого вивчення спектру цих потреб, а також більш відповідних сучасних шляхів надання допомоги ВПО, які у більшій мірі зорієнтовані на нагальні запити клієнтів.

Значення аутріч-роботи з внутрішньо переміщеними особами доцільно розглядати відразу на декількох рівнях: (1) рівні кожної окремої людини та (2) суспільства, в якому ця людина знаходиться.

Аутріч-робота на індивідуальному рівні може передбачати зміну поведінки окремого представника цільової групи шляхом використання стратегій розширення можливостей (Нападу, 2018), оновлення життєздатності (Trubavina et al., 2021), перенесення місця надання деяких послуг, а також способів подолання залежності від гуманітарної допомоги, відновлення трудового потенціалу, відновлення соціокультурних та суспільних зв'язків, ефективного самоменеджменту, особистої спроможності активно сприяти національному та регіональному розвитку (*Displaced Persons*, 2012). Перевагами такої роботи із ВПО можуть стати належність надавачів послуг до цільової групи, відповідно, їхня зацікавленість та вмотивованість щодо вирішення проблем клієнтів і, відтак, довірою клієнтів до них (Богдан, Філь, 2004). Після встановлення довірливих відносин з людьми фахівці можуть пропонувати широкий спектр послуг, зокрема: «соціальні консультації», тобто бесіди, що допомагають людині краще зрозуміти саму себе та оточення; інформаційні послуги; допомогу в отриманні інших послуг тощо (*Про затвердження Методичних рекомендацій*); надавати підтримку відповідну їхнім запитам та заохочувати розібратися у власних труднощах та подолати їх; надавати допомогу клієнтам через передачу групового досвіду з розвитку фізичних та духовних сил, формування соціальної поведінки (групова консультація, групові інтерв'ю, соціально-психологічний тренінг, лекції, бесіди, дискусії; організація групи взаємодопомоги, організація групи соціальної дії) (Т. Семігіна, 2020).

Емпіричні розвідки дослідниць Богдан, Філь (2004) пов'язані із реалізацією аутріч-програми, здійснюваної на замовлення Медичної школи університету Колорадо (США) протягом травня 2002 р. – березня 2003 р., виявили психолого-терапевтичне, мотивуюче значення самого процесу спілкування надавачів послуг із клієнтами, яке відбувається у найбільш зручному форматі та у найбільш відповідній ситуації для клієнтів. Крім цього Р. Вайнола (2004) вказує, що саме аутріч дозволяє (1) встановити інформаційний та особистісний контакт одночасно із значною кількістю людей; (2) здійснити реальну (а не офісну) діагностику соціальної ситуації клієнтів та їх справжніх проблем та потреб.

2. На груповому рівні реалізації, аутріч-робота спрямовується на соціокультурні зміни шляхом застосування стратегій сприйняття ВПО громадськістю (Semigina, Gusak, 2015), розширення доступу ВПО до ресурсів та інтеграції у приймальні спільноти (Trubavina et al. 2021), відновлення трудового потенціалу, відновлення соціокультурних та суспільних зв'язків, колективної спроможності активно сприяти національному та регіональному розвитку (*Displaced Persons*, 2012). У цьому контексті Margarita Frederico, Steven Muncy, Janelle Young, Cliff Picton (2023) зазначають, що саме фахові надавачі послуг відіграють ключову роль у впливі на «межі систем, що розвиваються» та «впливають на «клімат», який формує та підтримує «умови (соціальні, екологічні, біологічні, економічні, політичні), які необхідні для підтримки життя та добробуту» ВПО.

Ми впевнені, що однією з ключових переваг аутріч-роботи, яка є надзвичайно затребуваною саме в умовах системи психолого-соціальних послуг в Україні, є значно менша бюрократичність та більша доступність соціально-психологічних послуг, завдяки чому скорочується відстань і збільшується близькість між фахівцем і клієнтом (Міка Мікконен, Яана Каупінен, Мінна Хуовінен, Ер'я Аалто ([6]). У сучасних умовах відсутності достатньої гнучкості державної системи надання послуг ВПО саме ця перевага відкриває широкі можливості для недержавних, громадських надавачів послуг. Проведений під нашим керівництвом аналітичний огляд організацій, діяльність яких спрямована на надання допомоги різним категоріям громадян України, які є ВПО (Юренко, Корнієць, Буренко, 2023) виявив, що ініційовані державою проекти та організаційні утворення – група, про яку найменш поінформовані отримувачі послуг (5,13 %) на протигагу організаціям та проектам, ініційованим активними громадянами, спілками громадян (94,87 %). Крім цього, послуги комунальних або державних організацій (як от: організації соціального захисту / надання соціальної допомоги або адміністрації територіальної одиниці, на якій проживають ВПО тощо) чітко регламентовані та не мають можливості враховувати індивідуальні життєві ситуації

отримувачів послуг, а також гнучко реагувати на виниклі у них проблеми. Натомість більш відкритими та доступними сьогодні виявляються послуги недержавних (благодійних, громадських, приватних) ініціатив, що робить їх більш затребуваними на ринку соціальних послуг України. Ці організації сьогодні відіграють важливу роль в житті суспільства, оскільки сприяють реалізації прав людини через надання більш затребуваних послуг населенню в різних сферах, сприяють встановленню позитивних суспільних зв'язків між різними групами населення, державними, муніципальними і суспільними структурами.

Висновки. Розвідка висвітлює одну з сучасних інтерпретацій аустріч-практик, які у контексті роботи із ВПО виступають, насамперед, практиками доступності, що у повній мірі відповідає екологічній моделі соціально-психологічної роботи. Аустріч-робота розуміється нами як особлива форма фахової діяльності соціальних працівників та психологів, що здійснюється поза офісом, у місці знаходження клієнтів.

Екстраполяція теорії та практики аустріч-роботи у контекст надання допомоги внутрішньо переміщеним особам виявляє її ключові таксони: (1) ініціювання надавачами послуг взаємодії із клієнтами, (2) зручність отримання клієнтами послуг, (3) гнучкість допомоги та її спрямованість на задоволення нагальних соціально-психологічних потреб. Оцінювання ефективності системи надання послуг ВПО за цими таксонами, зокрема, виявляє низку складнощів:

1) Відчуття ВПО недостатності уваги до них з боку надавачів послуг та потребу у ініціюванні надавачами допомоги.

2) Досить великий відсоток ВПО (35%–54%), які з різних причин не звертаються самостійно до надавачів послуг, що може

вказувати на певний обсяг невирішених проблем, які ВПО сподіваються подолати самостійно. Емпіричні результати нашої розвідки вказують на можливі причини виникнення такої ситуації: недостатні прозорість і зрозумілість пропонованих послуг, а також їхня продуктивність і відповідність реальним запитам.

3) Більше 80% опитаних ВПО не відчувають, що їхні звернення до надавачів послуг були достатньо задовільними, що потребує подальшого уточнюючого дослідження (які саме потреби було незадоволені і з яких причин відчуття задоволеності не настає).

Поширення аустріч-практик у діяльність фахівців соціальної роботи та психологів може бути сучасним рішенням для підвищення якості надання допомоги внутрішньо переміщеним особам в Україні. Аналіз літературних джерел свідчить, що такі практики можуть вплинути, з одного боку, на окрему особистість, спрямовуючись, насамперед, на збереження людської гідності в нових соціальних взаємодіях, реалізацію потреби ВПО у соціальній стабілізації та розвитку. Перевагами аустріч-роботи виступають: мотивуюче значення самого процесу спілкування надавачів послуг із клієнтами; встановлення інформаційного та особистісного контакту одночасно із значною кількістю людей; здійснення реальної (а не офісної) діагностики соціальної ситуації клієнтів та їх справжніх проблем і потреб. З іншого боку, використання аустріч-практик стимулюватиме задоволення потреб і зміцнення зв'язків між громадами, гарантуючи, що ВПО є повноправними учасниками процесу прийняття рішень для сприяння сталому розвитку; розбудову спроможності місцевих громад відстоювати свої інтереси та активно сприяти національному та регіональному розвитку.

Література

Аустріч. 2023. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Аустріч> (Дата звернення: 14.05.23)

Балакірева О. Спектр проблем вимушених переселенців в Україні: швидка оцінка ситуації та потреб вимушених переселенців в Україні: питання термінового та середньострокового реагування: мат. круглого столу (9 липня 2014 р.) URL: <http://www.uisf.org.ua/news/36/83.html> (Дата звернення: 14.05.23)

Богдан Царина, Філь Світлана Вулична соціальна робота як метод профілактики віл/сніду *Maricsterium*. *Соціальна робота і охорона здоров'я*. Випуск 15. 2004. С. 59–65 URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/>

- server/api/core/bitstreams/a2154202-c82f-4771-a882-aa5122cea977/content (Дата звернення: 14.05.23)
- Боделан М. В. Вулична соціальна робота: сутність та специфіка *Наука і освіта: педагогіка* № 1, 2016, С. 28–31.
- Вайнола Р. Особливості соціальної вуличної роботи в умовах великого міста *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління* : зб. наукових праць. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. № 1 (23). С. 48–54. URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3801/Vainola.pdf?sequence=1> (Дата звернення: 14.05.2023).
- ДСТУ 7448:2013. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2013-11-29]. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 41 с. URL : <https://library.kherson.ua/2016/dstu7448-2013.pdf> (Дата звернення: 14.05.2020)
- Калініна В. Ю. Аутріч як інноваційна практика: досвід архівів США. Молодь і наука: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку права в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. аспірантів, студентів, науковців. Ч. 2. м. Сєверодонецьк, 22 травня 2020 р. Сєверодонецьк, 2020. С. 89–93.
- Нападу Е. Н. Соціальна робота: теорія і практика. 2018. URL : [sotsiologiya/sotsialna_robota_teoriya_i_praktika](https://sotsiologiya.com.ua/sotsialna-robota-teoriya-i-praktika) (Дата звернення: 14.05.23)
- Семигіна Т. В., Гусак Н. Є. Трухан С. О. Соціальна підтримка внутрішньо переміщених осіб (Social Support of Internally Displaced Persons) *Український соціум*. 2015. №2 (53) DOI : <https://doi.org/10.15407/socium2015.02.065>
- Сташук О. О., Поліщук Л. Аутріч-технології в соціальній роботі (огляд зарубіжного досвіду) *Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір в умовах воєнного часу* : збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 13-14 квітня 2023 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2023. 932 с., С. 578–582.
- Тимошенко Н. Є., Мигашко Є. М. (2015) Socio-psychological characteristics of refugees In: Матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» / 30–31 січня 2015 року, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». URL : <http://elibrary.kubg.edu.ua/5928/> (Дата звернення: 14.05.23)
- Bowden A. E. Archives Outreach in a Digital World: Promoting digital content through online outreach efforts. A Master's Paper for the M.S. in L.S. degree. July 2013. 60 pages. URL : cdr.lib.unc.edu (Accessed: 14.05.2023).
- Displaced Persons. International Federation of Social Workers, 2012. URL : <http://ifsw.org/policies/displaced-persons> (Accessed: 14.05.2023).
- Ford E. Outreach is (un)Dead. In *The Library with the Lead Pipe*. 2009. P. 1–5. URL : <http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2009/outreach-is-undead> (Accessed: 14.05.2023).
- Grymonprez Hans, Roose Rudi, Roets Griet Outreach Social Work: from managing access to practices of accessibility *European Journal of Social Work* 20(4), November 2016. DOI : <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1255589>
- Lai K., Toliashvili B. Community-based Programme for War-affected Children: the Case of Georgia *Social Work and Social Policy in Transition*. 2010. Vol. 1, Issue 2. P. 92–118.
- Margarita Frederico, Steven Muncy, Janelle Young, Cliff Picton Responding to the Needs of Internally Displaced Persons: A Social Work Perspective 2023. DOI : <https://doi.org/10.1080/0312407X.2022.2142142>

- Outreach Approaches in Social Work An International Perspective / Raymond Kloppenburg Peter Hendriks (Editors), Hogeschool Utrecht, Centre of Social Innovation, 2010. 80 p.
- Outreach Social Work. Social Services. 2023 URL : <https://www.glastonburyct.gov/departments/department-directory-a-h/human-services/social-services/outreach-social-work> (Accessed: 14.05.2023).
- Outreach. 2023. URL : <https://www.mysage.ca/help/information-support/long-term-social-work> (Accessed: 14.05.2023).
- Semigina Tetyana, Gusak Nataliia Armed Conflict in Ukraine and Social Work Response to it: What Strategies Should be used for Internally Displaced Persons? *SSRN Electronic Journal* December 2015. 1(1):1–23. DOI : <https://doi.org/10.2139/ssrn.4308074>
- Stratton K. M. Microblogging in Archives and Manuscript Repositories: Implications for Outreach. A Master's Paper for the M.S. in L.S. degree. August, 2010. 30 p. URL : <https://core.ac.uk/download/pdf/210608456.pdf> (Accessed: 27.11.2020)
- The Manual on Extraordinary Situations. The Office of the UN High Commissioner for Refugees 1999. URL : <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c0634752>. (Accessed: 14.05.2023).
- Toseland Ron Increasing Access: Outreach Methods in Social Work Practice *Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work* (April 1981) P. 227 – 234 URL : <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/104438948106200405> (Accessed: 14.05.2023).
- Trubavina Iryna, Karaman Olena, Kamenova Dimitrina, Viktoriia Stepanenko and Yaroslava Yurkiv The response strategy of social work with displaced families and the receiving community (within the context of sustainable development) E3S Web Conf. Volume 280, 2021 Second International Conference on Sustainable Futures: Environmental, Technological, Social and Economic Matters (ICSF 2021) DOI : <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128004010>

References

- Balakireva, O. (2014). The range of problems of forced migrants in Ukraine: a quick assessment of the situation and needs Forced migrants in Ukraine: issues of urgent and medium-term response: mat. round table (July 9, 2014) <http://www.uisr.org.ua/news/36/83.html> (Accessed: 14.05.2023) (ukr).
- Bodelan, M. V. (2016). Street social work: essence and specifics *Science and education: pedagogy* No. 1, 28–31 (ukr).
- Bohdan, Ts. & Fil, S. (2004). Street social work as a method of violence prevention *Magisterium. Social work and health care*. Issue 15. 59–65 (Accessed: 14.05.2023) (ukr).
- Bowden, A. E. (2013). Archives Outreach in a Digital World: Promoting digital content through online outreach efforts. A Master's Paper for the M.S. in L.S. degree. <http://cdr.lib.unc.edu> (Accessed: 14.05.2023) (eng).
- Displaced Persons. International Federation of Social Workers (2012). <http://ifsw.org/policies/displaced-persons> (Accessed: 14.05.2023) (eng).
- DSTU 7448:2013. (2014). Library and information activity. Terms and definitions. [Effective from 2013-11-29]. Kyiv : Ministry of Economic Development of Ukraine, 41 <https://library.kherson.ua/2016/dstu7448-2013.pdf> (Accessed: 14.05.2020) (ukr).
- Ford, E. (2009). Outreach is (un)Dead. In *The Library with the Lead Pipe*. 1–5. <http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2009/outreach-is-undead> (Accessed: 14.05.2023).
- Frederico, Margarita, Muncy, Steven, Young, Janelle & Picton, Cliff (2023). Responding to the Needs of Internally Displaced Persons: *A Social Work Perspective* <https://doi.org/10.1080/0312407X.2022.2142142> (eng).
- Grymonprez, Hans, Roose, Rudi & Roets, Griet (2016). Outreach Social Work: from managing access to practices of accessibility *European Journal of Social Work* 20(4) <https://doi.org/10.1080/13691457.2016.1255589> (eng).

- Kalinina, V. Yu. (2020). Outreach as an innovative practice: experience of US archives. Youth and science: the current state, problems and prospects for the development of law in Ukraine: materials of Vseukr. science and practice conf. graduate students, students, scientists. Part 2. 89–93. (ukr).
- Kloppenborg, Raymond & Hendriks, Peter (Eds.) (2010). Outreach Approaches in Social Work An International Perspective : Hogeschool Utrecht, Centre of Social Innovation (eng).
- Lai, K. & Toliashvili, B. Community-based Programme for War-affected Children: the Case of Georgia *Social Work and Social Policy in Transition*. 2010. Vol. 1, Issue 2. P. 92–118.
- Napadu, E. N. (2018). Social work: theory and practice. *sotsiologiya/sotsialna_robota_teorija_i_praktika* (Accessed: 14.05.2023) (ukr).
- Outreach (2023). <https://www.mysage.ca/help/information-support/long-term-social-work> (Accessed: 14.05.2023) (eng).
- Outreach Social Work. Social Services. (2023). <https://www.glastonburyct.gov/departments/department-directory-a-h/human-services/social-services/outreach-social-work> (Accessed: 14.05.2023) (eng).
- Outreach. 2023. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Аутрич> (Accessed: 14.05.2023) (ukr).
- Semigina, T. V., Husak, N. E. & Trukhan, S. O. (2015). Social Support of Internally Displaced Persons *Ukrainian Society*. No. 2 (53) <https://doi.org/10.15407/socium2015.02.065> (ukr).
- Semigina, Tetyana & Gusak, Nataliia (2015). Armed Conflict in Ukraine and Social Work Response to it: What Strategies Should be used for Internally Displaced Persons? *SSRN Electronic Journal* December. 1(1):1–23. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4308074> (eng).
- Stashuk, O. O. & Polishchuk, L. (2023). Educational, Cultural and Artistic Practices in the Context of Ukraine's Integration into the International Scientific and Innovative Space under wartime conditions : Book of Abstracts of the IV International scientific and practical conference of students and young researchers (Zaporizhzhia, April 13-14, 2023) : Publishing House of Khortytsia National Academy. 578–582 (ukr).
- Stratton, K. M. (2010). Microblogging in Archives and Manuscript Repositories: Implications for Outreach. A Master's Paper for the M.S. in L.S. degree. <https://core.ac.uk/download/pdf/210608456.pdf> (Accessed: 27.11.2020) (eng).
- The Manual on Extraordinary Situations. The Office of the UN High Commissioner for Refugees 1999. <https://www.refworld.org/cgi-bin/tehis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c0634752>. (Accessed: 14.05.2023). (eng).
- Toseland, Ron (April 1981). Increasing Access: Outreach Methods in Social Work Practice *Social Casework: The Journal of Contemporary Social Work* 227–234 <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/104438948106200405> (Accessed: 14.05.2023) (eng).
- Trubavina, Iryna, Karaman, Olena, Kamenova, Dimitrina, Viktoriia, Stepanenko & Yaroslava Yurkiv (2021). The response strategy of social work with displaced families and the receiving community (within the context of sustainable development) *E3S Web Conf*. Volume 280 <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128004010> (eng).
- Tymoshenko, N. E. & Mygashko, E. M. (2015) Socio-psychological characteristics of refugees In: Materials X of the International Scientific and Practical Internet Conference "Problems and Prospects of the Development of Science at the Beginning of the Third Millennium in the Countries of Europe and Asia" / January 30-31 : DVNZ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» <http://elibrary.kubg.edu.ua/5928/> (Accessed: 14.05.2023) (ukr).
- Wainola, R. (2004). Peculiarities of social street work in the conditions of a big city *Scientific journal of the M.P. Drahomanova*. Series No. 11. Sociology. Social work. Social pedagogy. Management: Coll. scientific works : NPU named after M. P. Drahomanova, № 1 (23). 48–54. <https://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3801/Vainola.pdf?sequence=1> (Accessed: 14.05.2023) (ukr).

SOCIO-PSYCHOLOGICAL SIGNIFICANCE OF OUTREACH WORK WITH INTERNALLY DISPLACED PERSONS IN UKRAINE

Olha Stashuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Social Work, Khortytsia National Academy, Zaporizhzhia, Ukraine, e-mail : olgastashuk@gmail.com

Marharyta Kudinova, Candidate of Psychological Sciences, Assistant Professor at the Department of Special Education and Psychology, Khortytsia National Academy, Zaporizhzhia, Ukraine, e-mail : kudinovamargaritka@gmail.com

Olga Galieva, Candidate of Psychological Sciences, Assistant Professor at the Department of Special Education and Psychology, Khortytsia National Academy, Zaporizhzhia, Ukraine, e-mail : olgamiailovna@ukr.net

The research highlights one of the modern interpretations of outreach practices, which in the context of work with IDPs are, first of all, practices of accessibility, which fully corresponds to the ecological model of socio-psychological work.

Outreach work is understood by us as a special form of professional activity of social workers and psychologists, which is carried out outside the office, at the location of clients. Extrapolation of the theory and practice of outreach work in the context of providing assistance to internally displaced persons reveals its key taxa: (1) initiation of interaction with clients by service providers, (2) convenience of receiving services by clients, (3) flexibility of assistance and its focus on meeting urgent social psychological needs. Evaluating the effectiveness of the IDP service provision system according to these taxa, in particular, reveals a number of difficulties: 1) IDPs' perception of insufficient attention to them from service providers and the need for assistance providers to initiate. 2) A fairly large percentage of IDPs (35%–54%) who, for various reasons, do not contact service providers on their own, which may indicate a certain amount of unresolved problems that IDPs hope to overcome on their own. The empirical results of our research indicate the possible causes of such a situation: insufficient transparency and comprehensibility of the offered services, as well as their productivity and correspondence to real requests. 3) More than 80% of the surveyed IDPs do not feel that their appeals to service providers were satisfactory enough, which requires further clarification research (which needs were not satisfied and for what reasons the feeling of satisfaction does not occur). The spread of outreach practices in the activities of social work specialists and psychologists can be a modern solution for improving the quality of assistance to internally displaced persons in Ukraine.

The analysis of literary sources shows that such practices can affect, on the one hand, an individual, aiming, first of all, at preserving human dignity in new social interactions, realizing the need of IDPs for social stabilization and development. The advantages of outreach work are: the motivating value of the very process of communication between service providers and clients; establishing informational and personal contact simultaneously with a significant number of people; carrying out a real (not office) diagnosis of the social situation of clients and their real problems and needs. On the other hand, the use of outreach practices will stimulate the satisfaction of needs and strengthen ties between communities, ensuring that IDPs are full participants in the decision-making process to promote sustainable development; building the capacity of local communities to defend their interests and actively contribute to national and regional development.

Key words: *outreach practice, outreach work, internally displaced person, social work, psychological services.*

Авторський внесок кожного із співавторів: Сташук О. О. – 40 %, Кудінова М. С. – 30 %, Галієва О. М. – 30 %.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.02.2023

Прийнята до друку / Accepted 28.04.2023

Унікальність тексту 96,7 % (Unicheck ID10113086661)

© Сташук Ольга Олександрівна, Кудінова Маргарита Сергіївна, Галієва Ольга Михайлівна, 2023.